

La collecció Suñol i Soler. La imatge d'un colleccionista

NADIA HERNÁNDEZ HENCHE
Conservadora de colleccions

Al llarg de quaranta anys, Josep Ildefons Suñol i Soler (1927–2019) va crear una collecció formada per gairebé 1.300 obres de 250 artistes. El seu rigor i coherència faciliten una àmplia visió de la creació artística espanyola de la segona meitat del segle XX. Josep Suñol va instaurar en el panorama català un nou referent de colleccionista que, a la contemplació i possessió de l'art, va sumar-hi un compromís personal amb l'artista i amb la societat.

Procedia d'una significada família de la burgesia catalana, de tarannà liberal i molt catalanista, dedicada durant generacions al negoci del sucre. El seu pare fou Josep Suñol i Garriga (1898–1936), empresari, president del FC Barcelona i del Reial Automòbil Club de Catalunya. Editor del setmanari *La Rambla*, va ser també membre d'Esquerra Republicana de Catalunya i diputat a les Corts espanyoles entre 1931 i 1936, l'any de la seva defunció. Va morir afusellat quan, després de viatjar a Madrid en una missió d'enllaç, decidí visitar el front de Guadarrama i el seu vehicle va entrar accidentalment en una zona en mans de forces insurrectes. Suñol i Garriga, el seu acompanyant, el periodista Pere Ventura i Virgili, el sotsoficial de l'exèrcit republicà encarregat d'escortar-los i el xofer, tots ells van ser afusellats sense judici previ, en plena serra, on suposadament continuen soterrats els seus cossos. La mort del dirigent republicà sols va ser confirmada setmanes després per uns soldats que havien passat a les files republicanes.

Josep Suñol i Soler va néixer al passeig de Gràcia de Barcelona, indret on va transcórrer també la seva infància. La seva mare, Glòria Soler, originària de

FIGURA 1. Josep Suñol i Garriga.

Tona, a la comarca d'Osona, era neboda d'un cèlebre autor i empresari teatral.¹ Després de la mort del cap de casa, la seva vídua i el seu fill de nou anys van quedar sota la protecció de l'avi, Josep Suñol i Casanovas, i es van establir a l'exili. Res no podien esperar del triomf dels insurrectes —el règim vencedor acabaria confiscant la companyia sucrera familiar i les fàbriques de la Rioja i de l'Aragó— i, com a burgesos acomodats, temien també accions de grups revolucionaris i incontrolats —poc després, el PSUC es va apoderar de *La Rambla* i el va convertir en l'òrgan d'expressió del partit.

Així, Josep Suñol i Soler va iniciar els seus estudis de batxillerat a França i els va completar a Barcelona, a l'escola Virtèlia, una institució privada fundada després de la Guerra Civil, el 1939, que tenia com a propòsit recuperar l'esperit cristià i catalanista. Sota els auspicis de Virtèlia va néixer la revista *Forja*,² emblema d'un esperit que va acreditar molts dels alumnes d'aquesta escola que després integrarien l'elit política i econòmica del país. És la coneguda com a Generació Virtèlia.

Després va cursar estudis de dret a Barcelona. No va tenir mai ambicions polítiques, aspecte sobre el qual sempre va evitar de pronunciar-se i, de la mateixa manera, es va desvincular del negoci familiar i va iniciar la seva vida pro-

1. Glòria Soler era neboda de Frederic Soler Hubert, conegut amb el pseudònim de Serafi Pitarra, dramaturg comediògraf i poeta. Autor, entre altres textos, de l'astracanada *L'Esquella de la Torratxa* (1864), com a dramaturg les seves obres establiren les bases del teatre català modern. Com a poeta va assolir en tres ocasions un lloc destacat als Jocs florals. Com a empresari teatral, va crear una companyia especialitzada en obres en català que es representaven al teatre Romea, establiment de la seva propietat, i al Teatre Tivoli, del qual va ser fundador.

2. *Forja* va ser una revista escolar que, gràcies al patrocini de Montserrat, va constituir una de les primeres publicacions que van incloure articles polítics i en català superant la censura del règim.

fessional com a empresari dedicat al sector de la construcció i immobiliari. Juntament amb Josep Maria Figueras, amic i company d'universitat, va crear el Grup Habitat, una de les empreses catalanes més notòries d'aquest àmbit. Una de les casualitats de la seva vida professional va ser l'adquisició per part d'aquesta empresa de l'antic camp de futbol del Barça a les Corts, on el seu pare va presidir un dia la tribuna.

Una collecció exemplar

Des de sempre interessat per l'art, aquesta inclinació no provenia de la seva connexió familiar amb aquest món —el pintor Carlos Vázquez Úbeda era cunyat de la seva àvia—, sinó que més aviat era una conseqüència del sentit estètic que el distingia. El seu interès per la bellesa i per l'excel·lència el va portar a viatjar a Itàlia en nombroses ocasions a la recerca del món clàssic, a viatjar a França perseguint obres d'art amb les quals identificar-se, perquè es realitzava en l'experiència estètica. L'èxit de la seva vida professional li va permetre d'orientar aquest interès cap al colleccionisme. Des de l'inici, va viure aquesta experiència com una manera de contribuir a la creació i al coneixement al darrere de la qual hi havia la fe en la construcció d'un context cultural, social, polític i econòmic nou i, sobretot, compartit.

La collecció que va construir al llarg de quaranta anys és el resultat de la seva manera d'entendre l'art i el colleccionisme, fonamentada en la relació personal amb els artistes, en la comprensió i la confiança en els seus projectes, i també consolidada en els vincles creats amb professionals del món de l'art, com galeristes i comissaris. Per aquest motiu, les més de 1.250 obres que van formar la seva collecció no només proporcionen una cronologia visual de la creació artística que va viure, sinó també dels espais i esdeveniments que conformaven aleshores el panorama de l'art espanyol.

Des de les seves primeres adquisicions, Josep Suñol va fixar la seva atenció en l'art contemporani. Ell mateix explicava que ho va fer amb «curiositat per l'art que s'anava generant a principis dels anys 70 i que responia a noves mirades i formes d'expressió, molt allunyades de moviments artístics anteriors, en una Espanya que necessitava l'art per expressar moltes necessitats de comunicació i també una certa rebel·lió».³

3. «Entrevista a Josep Suñol, presidente de la Fundació Suñol» (2014). *MERCHBANC informa*, primer semestre, pàg. 3-8.

Certament, l'art no havia motivat mai tanta curiositat com a la dècada dels setanta, anys de dictadura agonitzant en què el món de l'art va sofrir una transformació profunda i la lluita antifranquista va propiciar una nova imatge de la cultura com a referent simbòlic de canvi i progrés. En aquestes circumstàncies, Suñol pertany a una nova categoria de col·leccionista procedent de les professions liberals. La seva col·lecció es caracteritza per l'excel·lència i els seus fons permeten articular una visió molt àmplia sobre la creació d'avantguarda al llarg del segle XX a través dels seus referents nacionals i internacionals, com Pablo Picasso, Salvador Dalí, Joan Miró, Alexander Calder o Andy Warhol, entre d'altres. Sorpren aquest criteri de selecció de les obres, ex-

traordinàriament coherent des de les primeres adquisicions, un fet infreqüent en un col·leccionista neòfit. Potser la resposta rau en Fernando Vijande, el galerista i amic de Josep Suñol, sota l'orientació del qual es va iniciar en el col·leccionisme.

Josep Suñol i Fernando Vijande es coneixien des de sempre, tot i que van reforçar la seva relació a finals dels anys seixanta. Tal com el col·leccionista mateix va expressar al catàleg de l'exposició sobre el galerista que la Fundació Suñol va produir el 2017:⁴

Amb l'exposició Fernando Vijande. Retrat: 1971-1987, celebrem els 10 anys d'existència de la Fundació Suñol, però a la vegada, homenatgem l'home que va ser el meu amic en la vida i el meu còmplice en la configu-

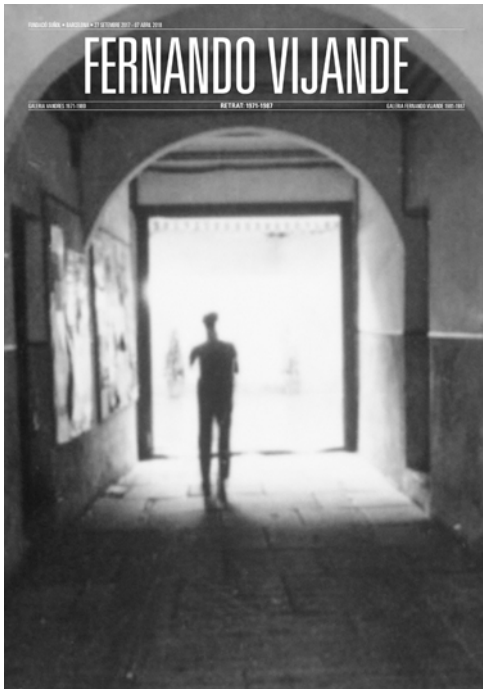

FIGURA 2. Portada del catàleg en format diari per a l'exposició «Fernando Vijande. Retrat: 1971-1987». Fundació Suñol (setembre de 2017 – abril de 2018).

4. Per a l'exposició sobre el galerista, que va tenir lloc entre el setembre de 2017 i l'abril de 2018, la Fundació Suñol va editar un catàleg en format diari que recull els textos comissarials i documenta totes les exposicions que Fernando Vijande va produir tant a la galeria Vandrés com a la galeria Fernando Vijande.

FIGURA 3. Exposició «Fernando Vijande. Retrat: 1971–1987». Fundació Suñol (setembre de 2017 – abril de 2018).

ració de la meua col·lecció d'art contemporani, que ha estat un dels meus principals estímuls vitals [...] En Fernando Vijande sempre ha estat per a mi un *alter ego*, un company, un mestre i un gran referent en la meua vida. Gràcies, Nando.⁵

Mai més es van distanciar. Galerista experimentat, amb una intuïció estètica poc freqüent, comptar amb el seu assessorament va ser decisiu per a Suñol; la connexió vital entre tots dos va afavorir una confiança sense fractures que va determinar el criteri d'excel·lència amb què Suñol va iniciar la seva col·lecció.

Fernando Vijande Brees (1930–1986)

Fernando Vijande va néixer a Barcelona en el si d'una família burgesa i cosmopolita: el seu pare era enginyer i la seva mare, una *socialité* belga. Després d'estudiar dret es va instal·lar a Madrid, on va conèixer María de la Concepción de Navia-Osorio, XIII marquesa de Santa Cruz de Marcenado, amb qui es va casar i va tenir dos fills i de qui se separaria encara jove. El 1971 va transformar l'establiment d'antiguitats que regentava juntament amb la seva sòcia,

5. Suñol, Josep (2017): «A Fernando». *Fernando Vijande. Retrat: 1971–1987*, pàg. 4.

Gloria Kirby, en una galeria d'art. Van inaugurar Vandrés, un local que va sazejair el panorama artístic madrileny desafiant la dictadura amb exposicions provocadores.

La mostra que va tancar l'any inaugural va ser la col·lectiva «Eros y el arte actual en España», que va aplegar cent vint artistes al voltant de la idea de l'erotisme. Després de la denúncia d'una associació de pares de família, la policia va obligar a despenjar vuit obres, entre les quals hi havia un gravat de Picasso de la sèrie *Susana y los viejos*. Vijande no va dissimular l'espai buit i va penjar un cartell que deia: «Obra retirada per ordre de l'autoritat governativa». L'endemà, la policia va despenjar unes altres obres, que així mateix van ser substituïdes pel seu corresponent cartell informatiu. Poc després, es va organitzar al pati de la galeria una exposició de maniquins intervinguts per artistes, una idea de José Luis Alexanco que va reunir Alfredo Alcaín, César Arias, Juan Bordes, Manolo Calvo, Cillero, Fernández Cid, García Guivert, Juan Giralt, Iturralde, Lugan, Marbel, Moreno Badia, Mouliia, Ortiz Vaccaro, Joaquín Pacheco, M. Quejido, Federico Robles, Ana Seguí, Robert Smith, Úrculo, Enrique Vara, Isabel Villar i Julio Zachrisson. Alcaín va vestir dues figures infantils de comunió, amb mitjons blancs, sabates de xarol, una Bíblia i un rosari a les mans, però sense pantalons. La policia va obligar l'artista a posar-los-hi. De la mateixa manera, un maniquí femení que sostenia una fava va ser interpretat com a propaganda de la píndola anticonceptiva. Després de múltiples intervencions, finalment, la galeria va ser clausurada i Vijande va ser processat per escàndol públic i atemptat contra la moral. Al judici van participar nombrosos intel·lectuals i artistes, i la sentència, insòlita per a aquells temps, va establir una diferència entre erotisme i pornografia que, en certa manera, reconeixia per primera vegada el dret d'expressió de l'artista.

Amb aquest precedent, dos mesos després, li van denegar el permís per celebrar una exposició en homenatge a Picasso amb motiu del seu norantè aniversari. La va fer igualment, va titular la mostra «La paloma» i va filtrar als artistes el seu propòsit, de manera que totes les obres exposades es van crear en homenatge a Picasso.

Fernando Vijande va ser en molts aspectes un pioner; a més de les seves audaces propostes performatives, va mostrar art en vídeo per primera vegada a Espanya, a l'exposició d'Antoni Muntadas l'any 1971. De la mateixa manera, va ser un galerista emprenedor que, seguint l'exemple d'algunes galeries franceses i americanes, va optar per aportar un sou a l'artista a canvi de part de la seva obra i de l'exclusivitat sobre aquesta. Va instaurar aquest model de relació amb alguns dels artistes de Vandrés i el va mantenir després amb alguns artistes també des de la seva nova galeria. Va ser el cas de Luis Gordillo, a qui

va facilitar suport econòmic durant quinze anys, cosa que li va permetre deixar les classes de francès que impartia per sobreviure i poder viure de la pintura. L'artista, que va exposar amb ell per primera vegada el 1972, el recorda com un gran mecenes.⁶

Fernando Vijande es va separar de la seva sòcia Gloria Kirbi i el 1981 va fundar la galeria Vijande en un garatge del carrer de Núñez de Balboa, l'escala d'accés al qual va ser transformada en una obra d'art per José Luis Alexanco.

FIGURA 4. Exposició «Juan Muñoz». Galeria Vijande, Madrid, 1984. Fotografia: Antonio Zafra.

La seva ambició fou ser un galerista internacional, el que va presentar Warhol i Mapplethorpe a Espanya. L'any 1984, la inauguració de «Pistolas, cuchillos y cruces» va ser un esdeveniment social que va reunir personatges de la *movida* madrilenya amb l'aristocràcia de la capital: els March, Coca, Pitita Ridruejo i Fierro, i que va ser presidit per l'immens retrat del galerista realitzat per Warhol.

Amb l'ajuda del galerista més radical de l'època, Suñol va anar configurant una col·lecció que quedaria definida per una representació de les avantguardes del segle XX, un gran conjunt d'obres de l'informalisme espanyol i del pop dels setanta, una àmplia selecció de pintura espanyola dels vuitanta, amb pre-

6. González García, 1979: 26

FIGURA 5. Andy Warhol i Fernando Vijande en la inauguració de l'exposició «Pistolas, cuchillos y cruces». Galería Vijande, Madrid, 1983. Fotografia: Luis Pérez Mínguez.

domini de la figuració, i una atenció especial als artistes joves nousvinguts a l'escena artística.

El treball conjunt de la voluntat del col·leccionista i la del galerista va quedar plasmat la primavera de 1980, quan el Museu Guggenheim de Nova York va presentar l'exposició «New Images from Spain», comissariada per la conservadora d'aquest museu, Margit Rowell. La selecció d'artistes exposats incloïa Sergi Aguilar, Carmen Calvo, Teresa Gancedo, Antoni Muntadas / Germán Serrán Pagán, Miquel Navarro, Guillermo Pérez Villalta, Jordi Teixidor, Darío Villalba i Albert Porta-Zush. Incloïa també José Luis Alexanco en una extensió de l'exposició situada a l'espai Hastings Gallery de l'Spanish Institute de Nova York.

La llista d'artistes exposats era coincident amb l'elenc de la galeria Vandrés, i tots ells eren presents a la col·lecció Suñol. Fernando Vijande va treballar perquè els artistes de la galeria fossin seleccionats i fins i tot va acabar contractant els que no ho eren, de manera que tots els artistes presents a la mostra estaven, d'una manera o d'una altra, representats per la galeria. D'aquesta manera, Josep Suñol va disposar d'una veritable delegació d'artistes de la seva col·lecció a la ciutat de Nova York.

«New Images from Spain» va ser una de les primeres exposicions que van promoure la renovació de la imatge de l'art espanyol a l'estranger. Va comptar amb finançament privat nord-americà, però també amb subvenció pública espanyola, la qual cosa va subratllar l'oficialitat de la mostra. Fins llavors, les úniques exposicions d'artistes espanyols fora de la Península eren les seleccions espanyoles enviades a biennals internacionals o les mostres realitzades

FIGURA 6. «New Images from Spain». Guggenheim Museum, 1980.

per l'Acadèmia Espanyola a Roma, i que proposaven artistes de generacions anteriors, cosa que establia un desfasament entre la realitat interior i allò que es projectava fora com a art espanyol actual. L'any 1980, després de quaranta anys d'aïllament, la cultura espanyola desitjava mostrar-se universal i europea, buscant un reconeixement exterior, però sense pretendre convertir-se en una derivació de l'avantguarda internacional.

Paral·lelament a la mostra, va tenir lloc al mateix museu una exposició monogràfica de Chillida, mentre que el Museum of Modern Art proposava Pablo Picasso. A més, a l'espai performatiu The Kitchen es va presentar la videoinstal·lació d'Antoni Muntadas *Personal/Public* i també una obra plàstica sonora creada per José Luis Alexanco i Luis de Pablo el 1971 titulada *Solitud ininterrompida*. Artífexs de les extraordinàries Trobades de Pamplona que van tenir lloc el 1972, tots dos pioners de l'art digital, van concebre aquesta obra com una col·laboració entre el Laboratorio de Música Electroacústica dirigit per De Pablo i el Centro de Cálculo de la Universitat de Madrid, del qual Alexanco va ser un dels principals impulsors. L'exposició proposava 140 figures antropomòrfiques que, gràcies a la introducció d'aire al seu interior, produïen un moviment sincopat equivalent al d'una respiració. Al mateix temps, feixos de llum i música electroacústica omplien l'espai i configuraven una de les primeres representacions del que avui anomenaríem una *performance*.

Així, «New Images from Spain» va coincidir amb una sèrie de mostres i esdeveniments relacionats amb l'art espanyol que també projectaven una idea de la creació contemporània de la qual Josep Suñol, a través de la seva relació amb Fernando Vijande, formava part.

Galeria 1: Les Escales

L'interès de Josep Suñol per l'art contemporani va coincidir amb la posada en marxa, el 1968, del projecte de construcció d'un complex d'habitatges a l'àrea de Pedralbes, als jardins que havien pertangut a la finca Roviralta. Una situació privilegiada per al que es coneixeria com Les Escales Park, on, a més, el col·leccionista tenia previst establir la seva nova residència. Va encarregar el projecte a l'arquitecte català Josep Lluís Sert, sens dubte influït pel coneixement dels seus anteriors projectes destinats a acollir obres d'art, com l'estudi de Joan Miró a Mallorca o la Fundació Maeght a Saint Paul de Vence.

El complex Les Escales Park va ser projectat per Josep Lluís Sert en col·laboració amb Josep Zalewski i Jaume Freixa el 1967. Aquests arquitectes van dissenyar únicament el primer bloc d'edificis, que va ser construït entre 1971 i 1973. Els altres edificis es van construir més tard modificant el concepte original del projecte. El bloc originari s'estructura sobre un esquema de volumètries i altures asimètriques, amb una composició de buits rectangulars de diferents altures i profunditats, dins d'un entramat rectangular de pedra blanca. A la modernitat americana d'edifici d'habitatges dúplexs a l'estil de Le Corbusier, s'hi van incorporar elements típics de la tradició catalana, com les persianes de llibret, els sostres de bigues i revoltó o la ceràmica vidriada que proporciona el contrast de color característic d'aquest edifici.

FIGURA 7. Vestíbul de Les Escales. Fotografia: C. Grau i E. Armentia.

Suñol es va traslladar a Les Escales l'any 1976. El que seria el seu domicili era un espai construït per conuiu amb les seves obres d'art, que fins i tot comptava amb un espai concebut per contemplar-les que va rebre el nom de Galeria I. La singularitat de l'edifici, amb un estret diàleg entre interior i exterior, entre modernitat i tradició, va ser determinant en la decisió d'instal·lar-hi només art i disseny modern. Josep Suñol va explicar: «L'art contemporani que adquiria començava a formar part d'un interiorisme absolutament engranat amb la nova arquitectura de l'edifici, i em permetia gaudir de l'art en tota la seva plenitud».⁷

Les Escales mostrava la seva seducció pels grans noms internacionals, com el de Giacomo Balla, que signa la primera obra de la col·lecció: *Linee-forza del pugno di Boccioni II* (1915), o els de Pablo Picasso, Man Ray, Alexander Calder, Pablo Gargallo, Salvador Dalí o Joan Miró, al mateix temps que manifestava l'interès del col·leccionista per la creació coetània d'artistes com Eduardo Chillida, Antoni Tàpies, Richard Avedon, Antonio Saura, Manolo Valdés o Lujan; fins i tot la seva atenció cap a joves llavors emergents, entre els quals hi ha Zush, Sergi Aguilar, Miquel Navarro, Jordi Teixidor o Alexanco.

FIGURA 8. Despatx de Josep Suñol Soler. Les Escales. Fotografia: C. Grau i E. Armentia.

7. *Op cit.*, nota 3, pàg. 6.

Aquest espai residencial i expositiu es va inaugurar amb la festa ritual *Situació Color*, una *performance* concebuda per Antoni Miralda i Jaume Xifra que va tenir lloc el 10 de juny de 1976.⁸ Sens dubte, va ser necessària la col·laboració de la Galeria Vandrés, de Fernando Vijande i de Gloria Kirby, que fins i tot van editar un llibre d'artista que recollia tant l'esperit com les creacions artístiques de l'esdeveniment.⁹ La recepció va comptar amb la participació d'Antoni Muntadas amb el vídeo *Retrat de Pep Suñol* i de Jaume Sisa, que va interpretar la seva cançó *Qualsevol nit pot sortir el sol*. Va reunir nombrosos personatges de l'art i de la cultura d'aquell moment; hi van assistir, entre d'altres, Umberto Eco, José María Moreno Galván i Pierre Restany.

FIGURES 9 i 10. Festa ritual *Situació Color*, 1976. Fotografia: R. Conahay i L. Díez Solano.

Va ser el ritual d'iniciació a una nova manera de viure, concebut com un viatge iniciàtic escenificat en el recorregut a través de les diferents estances i pisos de l'habitatge, definits pels tres colors secundaris: violat, verd i taronja. Al rebedor, Sisa animava la investidura, consistent en la missió d'unes donzelles cobertes amb vels de color violat, que guarnien els convidats amb unes capes del mateix color. Un color que, per art de màgia o, millor dit, per la màgia de l'art, havia pigmentat les begudes i el menjar. A la mateixa planta s'accedia a la cuina, oberta als convidats, on l'aigua corrent que rajava de l'aixeta era de colors: òbviament, blava la freda i vermella la calenta. A més, sobre els fogons hi havia emplaçat un televisor que proposava un vídeo en què apareixia Antonio, el cap del servei domèstic, queixant-se que el senyor sempre dei-

8. L'esdeveniment va ser enregistrat en una gravació en súper-8 realitzada per Roberto Mardones a partir de la qual Antoni Miralda i Jaume Xifra van crear *Situació Color 1976*. El 2009, es va tornar a muntar i remasteritzar (vídeo color, 22 minuts, v. o. castellà).

9. Miralda, *et al.*, 1976, amb text de Maria Lluïsa Borràs, vídeo d'Antoni Muntadas i cançó de Jaume Sisa. Llibre d'artista del qual es van editar sis-cents exemplars.

xava refredar el menjar a taula. Aquesta i altres converses configuraven el *Retrat de Pep Suñol*, obra d'Antoni Muntadas. Personatges com el cap del servei domèstic, els cambrers, la planxadora o el tallador de pa hi eren presents formant part de l'espectacle. La cerimònia continuava a la segona planta, tenyida de taronja, on els convidats van rebentar globus d'aquest color. Finalment, la tercera planta era el reialme del verd, on es va servir un banquet fastuós amb viandes tenyides de vermell, groc i blau. El títol *Situació Color* posava de manifest la voluntat d'atreure i captivar els convidats a través no només del gust, sinó també de la vista, l'olfacte, el tacte i l'oïda.

A la seva nova residència, Josep Suñol va instal·lar pintures i escultures considerant el millor punt de vista per establir diàlegs i estudiant quina era la millor perspectiva per potenciar-ne el gaudiment. Mentre que la immensa escultura de Calder es balancejava lleument amb el vent, l'hort ofería una visió perfecta d'integració entre natura i creació artística amb obres de Spagnulo, Navarro, Consagra i Colla. Va crear un ambient que desafiava els prejudicis i el gust de l'entorn social que li era propi, el de la burgesia barcelonina, en la seva majoria acomodada en l'art del canvi de segle i insensible a la creació contemporània.

FIGURA II. Terrassa al domicili de Josep Suñol. Les Escalles. Fotografia: Carolina García & Eduardo Armentia.

Galeria 2: les Corts

La mostra «New Images from Spain» va marcar una fita en l'evolució de la col·lecció de Josep Suñol. La selecció d'artistes presents va ser d'alguna manera la confirmació de l'abast de la línia de creació present a la col·lecció. Va reafirmar el criteri d'un col·leccionista que, lluny de considerar-lo una inversió, construïa la seva vida al voltant de l'art. No va ser fins a la dècada dels vuitanta que Josep Suñol va adquirir consciència de tenir una col·lecció, un conjunt d'obres relacionades que convidaven a prosseguir la seva articulació. La col·lecció creixia i feia temps que havia excedit l'àmbit domèstic, per la qual cosa va caldre donar resposta a aquestes noves necessitats. En aquell temps va iniciar la seva col·laboració Jordi Vidal i Sordé, que desenvoluparia tasques de conservació de la col·lecció fins al 2008. Inicialment, la seva comesa fou la de catalogar les obres i els llibres d'art, així com l'extensa documentació de la col·lecció que calia preservar. De la mateixa manera, el 1979 Josep Suñol va adquirir un local a les Corts, un espai híbrid que funcionava com a magatzem i com a lloc d'exhibició privat. Aquest espai, denominat Galeria 2, no era obert al públic, tot i que es podia visitar de forma concertada. Sempre accessible a especialistes i visitants interessats, fins a la inauguració del Macba, va ser un aparador de les tendències artístiques de l'avantguarda espanyola. El 2 de gener de 1982, la visita de la representació internacional del CIMAM a la Col·lecció Suñol va oferir l'oportunitat de celebrar una festa d'inauguració d'aquest espai. L'acte central va ser l'acció «Suñol & Vijande Project», ideada per Antoni Miralda i Montse Guillén.

Al llarg de la dècada de 1980, la Galeria 2 va actuar com a motor de gestió de la col·lecció i també com a lloc d'exposició, coincidint amb un moment d'enorme dinamització de la cultura al nostre país. Van ser anys de gran creixement de la col·lecció, especialment amb la incorporació d'artistes joves amb els quals es van establir noves formes de relació. La Galeria 2 va funcionar com a estudi i lloc de residència d'artistes, un concepte absolutament pioner i innovador per a l'època i que va conferir a Suñol una nova categoria: la de mecenes. Allà van viure i van crear Zush, José Noguero, Pablo Maeso o Rosa Amorós, entre d'altres.

Mentre que va haver-hi artistes, com Rosa Amorós, que van utilitzar uns pocs mesos aquest espai, Zush va utilitzar la Galeria 2 com a habitatge i taller durant un període de dos anys. La relació que aquest artista i el col·leccionista van consolidar en aquest període va ser extraordinària. No només és l'artista més ben representat a la col·lecció, sinó que Zush mateix reconeix que Josep

Suñol va ser una persona essencial a la seva vida, que li va proporcionar la possibilitat de viure de la pintura i, per tant, a qui deu el seu desenvolupament com a artista. Segons explica Zush mateix,¹⁰ sovint Josep Suñol li cridava l'atenció quan trobava les seves obres assecant-se fora de l'espai que li havien destinat o, encara pitjor, la seva roba escampada per terra, cosa que interrompia la contemplació de les obres de la col·lecció instal·lades a la Galeria 2, on sovint el col·leccionista portava amics i professionals de l'art. Després de molts advertiments, van emprendre un conflicte «territorial», durant el qual Zush va amenaçar el col·leccionista amb iniciar una ofensiva consistent en la utilització de caixes de taronges, una olor que disgustava profundament Josep Suñol. Per descomptat, Zush no va arribar a materialitzar aquesta «guerra química» i va haver d'abandonar l'espai. Temps després es van reconciliar i la composició de 1986 titulada *La Tregua* dona constància d'aquest fet.

FIGURA 12. Taller de Zush-Evru a la Galeria 2. Fotografia: Arxiu Fundació Suñol.

En època més recent, es va recuperar aquesta mateixa idea amb una nova generació d'artistes, en col·laboració amb el Màster en Producció i Recerca Artística ProdArt de la Universitat de Barcelona, que va acollir durant tres edicions tres joves artistes —Antònia del Río, Carmen Díaz i Lúa Coderch— amb una beca econòmica i l'ús durant sis mesos dels mateixos espais.

10. Vídeo de la taula rodona amb Gloria Picazo, Rosa Amorós i Albert Porta (Zush-Evru). Evru/Zush i Rosa Amorós, *Un secreto en Les Corts*. Fundació Suñol, 11-3-2020.

La Fundació Suñol

Des de finals dels anys vuitanta, Suñol va utilitzar l'espai familiar al passeig de Gràcia, 98, per situar les seves últimes adquisicions. Cap a l'any 1988 va realitzar una important reforma de l'espai per adequar-lo a l'exposició d'obres d'art. Va fer partícip del projecte una jove generació d'artistes que van incorporar obres que dialogaven especialment amb l'espai arquitectònic on eren instal·lades; entre d'altres, les de Sergi Aguilar, Carmen Calvo, Héctor Milla, Tonet Amorós i Jordi Tolosa. Va utilitzar també espais marginals de l'edifici, com els soterranis o la carbonera, per configurar un territori experimental on els artistes van crear instal·lacions específiques, com la que va realitzar Rosa Amorós o la d'Antoni Abad el 1993: *Mesurament de l'escultura 'La butaca' d'Antoni Tàpies*, que posava en relació la seva pròpia intervenció amb una obra de la col·lecció i amb l'espai expositiu.

FIGURA 13. Espai Passeig de Gràcia 98 abans de la reforma, 1992. Fotografia: Arxiu Fundació Suñol.

Aquest va ser un període d'expansió del seu projecte artístic. El 1991 va morir Josep Maria Figueras. L'empresa Habitat va continuar activa només uns pocs anys més i Suñol Soler se'n va anar desvinculant progressivament, alhora que centrava la seva atenció en el projecte de la seva col·lecció.

Amb el temps, va anar prenent forma la idea de fer en aquest edifici un espai expositiu obert al públic. El 2002 es va constituir i es va registrar la Fundació Josep Suñol i Soler, i el 21 de maig de 2007 va obrir les seves portes com a centre d'art. A partir d'aquest moment, el col·leccionista va deixar d'adquirir obres de manera activa per centrar-se en la interpretació i en la difusió de la col·lecció, així com en l'organització ininterrompuda d'exposicions monogràfiques dels artistes que la conformen. Així, es van produir exposicions monogràfiques de Susana Solano, Joan Hernández Pijoan, Luis Gordillo, Sergi Aguilar o Zush, entre d'altres; exposicions temàtiques sobre la tauromàquia de Picasso, el *land art* i la sida; o mostres sobre parts de la col·lecció, commemoratives dels aniversaris de la Fundació o en homenatge a Fernando Vijande.

Com a complement d'aquesta programació, es va crear el Nivell Zero, un espai contigu situat al pati interior d'illa i amb accés des del carrer de Roselló. Dedicat a la creació emergent i contenidor d'activitats multidisciplinàries, va constituir un punt de referència de la ciutat en matèria de creació contemporània. Segons va explicar Suñol mateix, va pretendre donar a aquest espai una coherència i el mateix esperit de risc i innovació que havia aplicat a la compilació de la col·lecció.¹¹

FIGURA 14. Exposició al Nivell Zero de la Fundació Suñol el 2008. Fotografia: Arxiu Fundació Suñol.

11. *Op. cit.*, nota 3, pàg. 4.

Sota la direcció de l'artista Sergi Aguilar, director de la Fundació des de 2007, es van organitzar en tots dos espais prop d'un centenar d'exposicions i una gran varietat d'activitats que van acreditar la Fundació com un referent en el panorama cultural de Barcelona. És significativa la col·laboració de la Fundació Suñol amb altres institucions culturals nacionals i internacionals, que es va materialitzar a través de la coproducció d'exposicions¹² i la cessió temporal d'obres per a diferents exposicions.

El 2015 Josep Suñol va crear la Fundació Glòria Soler en nom de la seva mare. Aquesta entitat dedica els seus esforços als sectors de l'assistència social, a la recerca científica i a diferents projectes que integren art i comunitat. Comparteix president, patronat familiar i seu amb la Fundació Suñol i totes dues fundacions treballen conjuntament en l'àmbit de l'art i la ciutadania com a motor de transformació social. En l'àmbit de la salut, la Fundació Glòria Soler s'ha implicat en iniciatives entre les quals destaquen l'impuls de la Unitat de Cures Palliatives Pediàtriques de l'Hospital Sant Joan de Déu, el suport al desenvolupament de la vacuna terapèutica i altres assajos clínics sobre el virus de la sida, liderats per l'equip d'IrsiCaixa, i la col·laboració amb el Projecte ARI de l'Hospital Clínic en la lluita contra la leucèmia.

FIGURA 15. Fundació Suñol. Galeria 2 a les Corts. Fotografia: Santi Periel, 2020.

12. Entre d'altres, les col·laboracions amb el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía («Los Esquizos de Madrid», 2009), el Centro José Guerrero de Granada (José Guerrero, «The Presence of Black», 2015), la Fundació Han Nefkens («Perfect Lovers», 2014; Arash Nassiri, 2016), el Centre d'Art La Panera de Lleida («Res no s'atura», 2014).

L'any 2019 la Fundació Suñol es va traslladar a la seva primera ubicació a les Corts, la Galeria 2. L'espai rehabilitat ofereix una gran biblioteca i a través d'aquesta s'accedeix a una sala d'exposicions de més de cent metres quadrats, l'espai bessó de la qual és el magatzem d'obres d'art. Aquesta nova seu va obrir les portes el 15 de novembre, cinc dies després de la mort del col·leccionista, que havia decidit recuperar aquest espai com una mesura de contenció econòmica que permetés no renunciar a l'activitat expositiva. En absència del col·leccionista, la nova seu de la Fundació Josep Suñol es va inaugurar amb *Cromomà*, de nou una acció interactiva de Miralda, aquesta vegada sobre les obres emmagatzemades, i amb *aixolaresta* de Lluís Bisbe, una relectura de l'espai a partir de les obres de Picasso, Fontana, Miró, Dalí i Tàpies. El programa d'exposicions s'iniciava amb un tríptic comissariat per Valentí Roma entorn de les línies argumentals del fons i del marc artístic i històric en què va ser creat. La desaparició del col·leccionista és ben present en el ja comentat *Retrat de Pep Suñol* d'Antoni Muntadas, remasteritzat el 2009. El vídeo es refereix al col·leccionista sense que aquest hi aparegui en cap moment. A partir de l'absència es genera una il·lusió del personatge, la il·lusió de la seva permanència.

Aquesta obra és representativa de l'esperit amb què va viure Josep Suñol: extremament discret, alhora que promovia la difusió de la seva col·lecció, va exercir un control estricte sobre les seves pròpies imatges. En contraposició amb el món actual, on la imatge personal està sobreexposada, el col·leccionista va fer molt poques entrevistes i no es va deixar fotografiar mai, fins i tot va evitar recollir la creu de Sant Jordi que li va ser atorgada el 2017 per no situar-se davant l'objectiu de les càmeres i de la premsa. De cap manera va ser una persona esquiva o adusta, era amable i l'amfitrió més generós; simplement, va preferir que fos la seva col·lecció la que parlés d'ell, que fos aquest llegat el que el representés. En una entrevista realitzada el 2014 va expressar que «el col·leccionisme és un exercici de memòria voluntària que d'alguna forma relata una experiència personal i que implica un arrelament i un compromís amb la universalitat».¹³

El 2022 la Fundació va celebrar el vintè aniversari amb un ampli programa dissenyat pel seu equip comissarial, format per Jaume Brunet, David Martrat, Myriam González i Xavier de Luca, en estreta col·laboració amb el seu patronat. L'objectiu va ser enfortir l'abast del llegat de Josep Suñol mitjançant programes educatius i expositius, i estimulants la col·laboració amb altres institu-

13. *Op. cit.* nota 3, pàg. 4.

cions. Un llegat que no només abasta una col·lecció extensa, sinó també dues fundacions que treballen plegades per unir cultura i filantropia amb la finalitat d'apropar els valors de l'art a la societat.

Josep Suñol va viure identificat amb l'art, fou extremament coherent i va crear una col·lecció que va anar configurant lentament, donant resposta a les necessitats que sorgien amb el seu creixement natural i consolidant les propostes executades abans d'iniciar un nou projecte, sense prepotència, sense ostentació, amb una immensa curiositat i generositat, amb un permanent interès per generar coneixement i compartir-lo.

Referències bibliogràfiques

«Entrevista a Josep Suñol, presidente de la Fundació Suñol» (2014). *MERCHBANC informa*, primer semestre, pàg. 3–8 [en línia]. <http://merchbanc.es/revista/merchbanc-informa-1-semester-2014> (consulta: 14 abril 2023).

Fernando Vijande. *Retrato: 1971–1987* (catàleg de l'exposició) (2017). Barcelona: Fundació Suñol.

GONZÁLEZ GARCÍA, Ángel (1979): «El mercado artístico languidece». Entrevista con Fernando Vijande, director de la galería Vandrés». *El País*, 12-7-1979, pàg. 26.

MIRALDA, Antoni; XIFRA, Jaume; MUNTADAS, Antoni *et al.* (1976). *Situació color. Festa ritual d'Antoni Miralda i Jaume Xifra celebrada a la casa de Josep Suñol amb la col·laboració de Galeria Vandrés, Barcelona 10 de Juny 1976*. Madrid: Galeria Vandrés.

Selecció bibliogràfica (ordre cronològic)

MARGIT ROWELL, Solomon R. Guggenheim Museum (1980). *New images from Spain: Sergi Aguilar, Carmen Calvo, Teresa Gancedo* (1980) (catàleg de l'exposició). Nova York: Solomon R. Guggenheim Foundation [en línia]. <https://archive.org/details/newimagesfromspao00ro> (consulta: 14 abril 2023).

Col·lecció Josep Suñol (2004). *Les Escapes*. Barcelona: Fundació Josep Suñol.

[Vidal, Jordi] (2004). *Col·lecció Josep Suñol; catàleg raonat*. Fundació Suñol. Barcelona: Fundació Josep Suñol.

Col·lecció Josep Suñol: primera part: 1915–1995 (catàleg de l'exposició) (2008). Barcelona: Fundació Josep Suñol.

CLAPÉS, Antoni (2008). *ACTE 2: Poètiques de la contemporaneïtat*. Barcelona: Fundació Josep Suñol.

1970–2001. *Col·lecció Josep Suñol. Fundació Josep Suñol* (2009). Barcelona: Fundació Josep Suñol.

- Colloquis. Fons de la col·lecció Josep Suñol, 19 març – 03 octubre 2009. Primera part* (catàleg de l'exposició) (2009). Barcelona: Fundació Josep Suñol.
- Signes i escriptures. Fons de la Col·lecció Josep Sunyol: 10 juny – 25 setembre 2010* (catàleg de l'exposició) (2010). Barcelona: Fundació Suñol.
- Escultura/objecte: col·lecció Josep Suñol. Barcelona, 14 febrer – 01 setembre 2012, Fundació Suñol* (catàleg de l'exposició) (2012). Barcelona: Fundació Suñol.
- Acte 24: Documents i memòria. Arxiu Col·lecció Josep Suñol* (2012). Barcelona: Fundació Suñol.
- 5é aniversari, 2007/2012 Fundació Suñol: Barcelona 28 setembre 2012 – 02 març 2013* (2012). [Barcelona]: Fundació Suñol.
- Continuum. Col·lecció Josep Suñol. Fundació Josep Suñol* (2014). Barcelona: Fundació Suñol.
- Sobre el paper. Col·lecció Josep Suñol. Fundació Josep Suñol* (2014). Barcelona: Fundació Suñol.
- Diàlegs de la mirada. Col·lecció Josep Suñol. Fundació Josep Suñol* (2014). Barcelona: Fundació Suñol.
- Fernando Vijande. Retrato: 1971–1987* (catàleg de l'exposició) (2017). Barcelona: Fundació Suñol.
- Obres mestres conegudes. Fundació Suñol* (2020). Barcelona: Fundació Suñol.
- Memòries creuades. Les col·leccions com a territori de creació* (2022). Barcelona: Fundació Suñol.